

Wojciech Kalinowski

"Rewaloryzacja miast zabytkowych na Pomorzu Zachodnim" - sesja w Szczecinie

Ochrona Zabytków 28/3-4 (110-111), 274-275

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W dniach 9.I.—9.II.1975 r. czynna była w krakowskim pawilonie BWA wystawa dorobku architektonicznego biur projektowych, działających na terenie miasta w okresie powojennego trzydziestolecia PRL, zatytułowana *Architektura, Urbanistyka, Budownictwo*. Wystawie patronował Komitet Wojewódzki PZPR w Krakowie, a jej organizatorami były: Komisja Porozumienia Biur Projektowych przy KW PZPR, Stowarzyszenie Architektów Polskich (oddział krakowski) i Biuro Wystaw Artystycznych. Zestawy tematów zaproponowane zostały przez poszczególne biura projektowe i podlegały akceptacji komisji kwalifikacyjnej Zarządu Oddziału SARP-u w Krakowie. Za realizację całości ekspozycji przyjęło odpowiedzialność Miejskie Biuro Projektowe.

Wystawę pod względem tematyki podzielono na następujące zagadnienia szczegółowe: urbanistyka, budownictwo mieszkaniowe, konserwacja zabytków, szkolnictwo wyższe i instytuty naukowe, budownictwo przemysłowe, budownictwo wiejskie, budownictwo służby zdrowia, sport, turystyka, rekreacja, budownictwo ogólne, obiekty inżynierskie, eksport zagraniczny.

W dziale wystawy poświęconym konserwacji zabytków zaprezentowano 50 tematów, opracowanych przez 8 biur projektowych w następujących ilościach: PKZ, Oddział w Krakowie — 14 prac, Kierownictwo Odnowienia Zamku Królewskiego na Wawelu — 13 prac, Miejskie Biuro Projektowe — 6, Politechnika Krakowska — Zakład Konstrukcji Budowlanych — 5, Politechnika Krakowska — Instytut Historii Architektury — 8, Politechnika Krakowska — Zespół

Historii Architektury Powszechnej — 8, Politechnika Krakowska — Zakład Projektowania Budownictwa Użyteczności Publicznej — 1, Centralny Ośrodek Badań Projektowych Konstrukcji Metalowych „Mostostal”, Oddział Kraków — 2 prace.

W obrębie przedstawionych przez poszczególne biura tematów podjętych do opracowania daje się zauważyć pewną specjalizację. PKZ pokazały głównie projekty konserwatorsko-konstrukcyjne i branżowe poszczególnych obiektów zabytkowych na terenie Krakowa i województwa oraz koncepcję architektoniczno-konserwatorskiej renowacji zespołu budynków przy ul. Kanoniczej; wszystkie opracowania (z wyjątkiem ostatniego) zostały zrealizowane w okresie trzydziestolecia; Kierownictwo Odnowienia Zamku Królewskiego na Wawelu — opracowania i projekty konserwatorsko-techniczne (prace studialne, badawcze, konserwatorskie) dotyczące zespołu wawelskiego oraz projekty konstrukcyjne i zagospodarowania otoczenia zabytkowych zamków (Rabsztyn, Niedzica, Pieskowa Skała, Baranów, Wiśnicz, Krzyżtopór); wszystkie projekty zostały zrealizowane, z wyjątkiem dwóch ostatnich, będących w trakcie realizacji; Miejskie Biuro Projektowe — opracowania kompleksowe tzw. bloków miejskich, jak również projekty poszczególnych obiektów zabytkowych (np. Barbakan, Brama Floriańska, Pałac Ślubów) oraz projekty konstrukcyjne do wymienionych obiektów; wszystkie obiekty zrealizowane; „Mostostal”, jako działalność uboczną, przedstawił dwa projekty konstrukcji stalowych w zastosowaniu do obiektów zabytkowych (most zamkowy w Lidzbarku Warmińskim przez fosę zamkową i konstrukcja

stalowa dachu tzw. Kmitówki w zamku w Wiśniczu); obydwa projekty zrealizowane.

Ogólnie oceniając, krakowska wystawa ukazała rozmiar i zakres problematyki projektowej dotyczącej trudnych zagadnień badawczych, konserwatorskich i wykonawczych związanych z zabytkami. Niewątpliwie korzystnie wypadły materiały projektowe przedstawione przez PKZ i Kierownictwo Odnowienia Zamku Królewskiego na Wawelu; plansze nie tylko były starannie wykonane, ale także zopatrzone w podstawowe informacje dotyczące zarówno historii zabytków, faz realizacji poszczególnych projektów, jak również terminu ukończenia całości prac konserwatorskich i aktualnego przeznaczenia obiektów. Wystawę poprzedziło wydanie plakatu według projektu Jacka Budyma oraz katalogu, do którego można mieć sporo zastrzeżeń, wśród których przede wszystkim należy wymienić fakt niepoprzedzenia katalogu żadnym wstępem oceniającym dorobek krakowskiej architektury, brak indeksów nazw instytucji i nazwisk projektantów. Ponadto w katalogu nie zamieszczono w ogóle ilustracji. A była to wspaniała okazja do pełnego wykorzystania materiału z trzydziestolecia.

Na zakończenie dodajmy, że w dyskusji, jaka odbyła się po zamknięciu wystawy, postulowano między innymi konieczność racjonalnego wykorzystania zgromadzonego materiału poprzez umieszczenie go w tak koniecznym dla regionu krakowskiego — muzeum architektury, które do tej pory nie zostało powołane, pomimo licznych postulatów kierowanych pod adresem SARP-u i władz wojewódzkich.

Anna Kisielewska

„REWALORYZACJA MIAST ZABYTKOWYCH NA POMORZU ZACHODNIM” — SESJA W SZCZECINIE

W dniach 25—27 kwietnia 1975 r. odbyła się w Szczecinie sesja naukowa pt. *Rewaloryzacja miast zabytkowych na Pomorzu Zachodnim* zorganizowana przez Instytut Architektury i Planowania Przestrzennego Politechniki Szczecińskiej, połączona z wystawą prac seminaryjnych i dyplomowych studentów wydziałów architektury politechnik w Gdańsku, Szczecinie, Warszawie i Wrocławiu. Celem tej sesji była nie tylko prezentacja problematyki konserwatorskiej miast Pomorza Zachodniego, ale również dyskusja nad istotnymi

sprawami nauczania studentów architektury przedmiotów z zakresu ochrony i konserwacji zabytkowych zespołów przestrzennych.

Obrazy otworzył prof. dr arch. Piotr Zaremba, dyrektor Instytutu, inicjator powstania Wydziału Architektury w Szczecinie oraz pierwszy prezydent m. Szczecina po drugiej wojnie światowej. Miało to niemal symboliczne znaczenie w roku XXX-lecia PRL, że w odbudowanym i tętniącym życiem mieście inaugurował obrady człowiek, który z pełnym poświęceniem przed równo trzydziestu laty przyjechał

na gruzi oswobodzonego miasta, aby budować go niemal od podstaw.

W czasie trwania sesji wygłoszono następujące referaty:

Z. Radacki: *Przemiany urbanistyczne miast Pomorza Zachodniego na przestrzeni dziejów*;

H. Orlińska: *Perspektywy rozwoju osadnictwa na terenie woj. szczecińskiego na tle aglomeracji szczecińsko-świnoujskiej*;

S. Latour: *Problemy rewaloryzacji zabytkowych zespołów miejskich na Pomorzu Zachodnim*;

W. Kalinowski: *Zagadnienia dokumentacji zabytkoznawczej dla potrzeb rewaloryzacji miast zabytkowych*;

A. Gruszecki: *Zasady rewaloryzacji zabytkowego zespołu miejskiego — podstawowy dokument prac konserwatorskich*;

W. Anders: *Podstawy metodyczne rewaloryzacji starych zespołów mieszkaniowych na przykładzie miast Polski północnej*;

J. Bogdanowski: *Problemy konserwatorskie krajobrazu miast zabytkowych*;

K. Guranowska-Gruszecka: *Wybrane zagadnienia rewaloryzacji*

zabudowy mieszkaniowej drugiej połowy XIX i pierwszej połowy XX w. w śródmieściach miast polskich;

W. Jeleniewicz: *Rewaloryzacja starego miasta w Chojnie*.

Dyskusja, którą zagał prof. dr arch. W. Kalinowski przedstawiając cztery podstawowe problemy rewaloryzacji miast zabytkowych (potrzeby i cel rewaloryzacji, kto ma ją realizować, jak ją realizować i dla kogo ją prowadzić), toczyła się wokół szczegółowych problemów przedstawionych w referatach. Uczestnicy sesji w pierwszym dniu obrad wzięli udział w uroczystości otwarcia pierwszej ekspozycji w

nowo odrestaurowanym ratuszu szczecińskim, adaptowanym na muzeum historii miasta, a w ostatnim dniu brali udział w objeździe naukowym, zwiedzając Goleniów, Nowogard, Dobrą Nowogardzką i Stargard.

Należy podkreślić staranne przygotowanie sesji i doskonałą organizację strony audiowizualnej na sali obrad. Przeważająca część referatów została opublikowana w specjalnym wydawnictwie¹, którego druga część zawierać będzie pozostałe referaty, dyskusję oraz uchwalone wnioski.

Wojciech Kalinowski

¹ *Materiały sesji naukowej pt. Rewaloryzacja zabytkowych miast na Pomorzu Zachodnim*, cz. I, Politechnika Szczecińska, Instytut Architektury i

Planowania Przestrzennego, Zakład Rozwoju Architektury i Konserwacji Zabytków, Szczecin 1975, ss. 184, ilustr. Tom ten zawiera referaty Z. Radac-

kiego, H. Orlińskiej, S. Latoura, W. Kalinowskiego, A. Gruszeckiego, J. Bogdanowskiego oraz K. Guranowskiej-Gruszeckiej.

NARADA AKTYWU SŁUŻBY KONSERWATORSKO-MUZEALNEJ

Dnia 3 marca 1975 r. odbyła się w Muzeum Narodowym w Warszawie narada aktywów służby konserwatorsko-muzealnej i Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki z udziałem wiceministra kultury i sztuki — dra J. Fajkowskiego. Otwarcia narady i powitania gości dokonał przedstawiciel Zarządu Głównego Z. Z. Pracowników Kultury i Sztuki — tow. Z. Woźniak, który określił równocześnie główny cel spotkania jako konfrontację punktu widzenia Związku ze stanowiskiem realizatorów polityki i praktycznej działalności na polu ochrony dóbr kultury i dalszego rozwoju muzealnictwa.

Programowe wystąpienie dyrektora Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków, dra B. Rymaszewskiego, w pierwszej części stanowiło próbę podsumowania dotychczasowych osiągnięć w dziedzinie ochrony zabytków, realizowanych na podstawie programu sformułowanego w 1945 r. przez kierownictwo ówczesnej Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków — prof. dra S. Lorentza i prof. dra J. Zachwatowicza. Akcentując bezsporną wielkość osiągnięć w minionym okresie, w drugiej części swego wystąpienia mówca przedstawił ramowy program działania na przyszłość. Jego główne kierunki obejmują następujące zagadnienia:

— Najpilniejszą potrzebą chwili jest wypracowanie właściwych metod ochrony i konserwacji zabytkowych zespołów miejskich, a w szczególności tworzenie realnych programów rewaloryzacyjnych założeń staromiejskich, jednak z odpowiednim wyprzedzeniem, pozwalającym na przedłożenie własnych postulatów służbom urbanistyczno-

-architektonicznym już na początkowym etapie opracowywania poszczególnych planów ogólnych, szczegółowych i perspektywicznych. Tylko bowiem odpowiednie wyprzedzenie w okresie przygotowywania planów może gwarantować pełną realizację postulatów służby konserwatorskiej.

— Korekty wymaga również program rozwoju muzealnictwa. Obok poważnych osiągnięć w dziedzinie muzealnictwa artystycznego i historycznego, niedostatecznie przedstawia się problem sieci muzeów przyrodniczych i technicznych, podobnie jak i sposób ekspozycji niejednokrotnie nie nadążający za potrzebami odbioru dnia dzisiejszego. Pamiętając, że muzea te mają jedynie rację bytu w środowiskach miejskich, uzyskujemy natychmiastową możliwość wielu prawidłowych adaptacji obiektów zabytkowych w tych ośrodkach.

— Nasilenie akcji związanej z zagospodarowywaniem nie użytkowanych obiektów zabytkowych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe nie może przesłaniać faktu konieczności adaptacji tych obiektów dla potrzeb stale rozwijającej się bazy instytucji kulturalnych. Niezależnie od tych poczynań należy nadal bardziej efektywnie programować pojęcie „trwałej ruiny” przez odpowiednie zagospodarowywanie ruin zabytkowych dla potrzeb współczesnej turystyki.

— Najpoważniejsze zaległości nagromadziły się wokół zagadnień związanych z ochroną budownictwa wiejskiego. Na plan pierwszy wysuwa się zagadnienie jego ewidencji i inwentaryzacji, jako podstawy dalszych decyzji, związanych z pla-

nowanym rozwojem skansenów, a także zaprogramowania odpowiednich funkcji dla obiektów pozostających *in situ*.

— Podobne trudności dotyczą zabytków techniki. Konieczne jest wypracowanie nowych form działania przez nawiązywanie ścisłej współpracy ze wszystkimi organizacjami zawodowymi dla przeprowadzenia ewidencji najwartościowszych w tej dziedzinie obiektów.

— Należy również rozpocząć organizowanie sieci rezerwatów archeologicznych i włączanie tych zespołów w plany rozwoju przestrzennego miast i osiedli.

— Wobec gwałtownie pogarszającego się stanu zabytków ruchomych konieczne jest szybkie zwiększenie liczby konserwatorów i specjalizacja poszczególnych pracowników dla przyspieszenia procesu ratowania zabytków.

— W zakresie muzealnictwa, obok dalszego kontynuowania słusznej zasady specjalizacji poszczególnych placówek, należy powszechniej rozwijać poszukiwania nowych form oddziaływania na widza, a także organizowania ekspozycji adresowanych do określonego odbiorcy. Ważne jest również, aby placówki, zwłaszcza regionalne, potrafiły docierać do miejscowych środowisk i grup społecznych.

— Wiele przedstawionych wyżej programów działania uzależnionych jest w dużej mierze od możliwości wykonawczych, a szczególnie realizowanych przez PP „Pracownie Konserwacji Zabytków”. Obecne ustalenie organizacyjne tego Przedsiębiorstwa, oparte wyłącznie na efektach ekonomicznych, nie sprzyja właściwie pojętej konser-